

תנ"ך in the שבת of the different treatments that arise from the different Mitzvot There are several different

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קנד

והמצוה הקנ"ד היא שצונו שנשבות בשבת והוא אמרו ית' (משפטי' כג) וביום השביעי תשבות. והנה נכפל צווי מצוה זו פעמים (נרשם בעמ' קנז). ובאר לנו יתעלה (עשה"ד) שהשבייתה מן המלאכות היא חובה עלינו ועל בהמתנו ועבדינו. והנה התבארו משפטי מצוה זו במסכת שבת ובמסכת יום טוב:

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קנה

והמצוה הקנ"ה היא שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו זכור במ גודל היום הזה ומעלתו והבדלו משאר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו. והוא אמרו יתעלה זכור את יום השבת לקדשו. כלומר זכרהו זכר קדושה והגדלה. וזו היא מצות קדוש. ולשון מכילתא זכור את יום השבת לקדשו קדשהו בברכה. ובביאור אמרו (פסח' קו א) זכרהו על היין. ואמרו גם כן קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו. כלומר ההבדלה שהיא גם כן חלק מזכירת שבת מתוקנת ומצווה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף פסחים (ק - קז א, קיז ב) ובמקומות מברכות (כ ב, כו ב, כז ב, כט א, לג א, נא ב, נב א) ושבת (קיט ב, קנ ב):

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שכ

והמצוה הש"כ היא שהזהירנו מעשות מלאכה בשבת והוא אמרו (עשה"ד) לא תעשה כל מלאכה. והעובר על לאו זה באר בו הכתוב (תשא לא יד) כרת, אם לא ידע בו הדיין. ואם העידו עליו עדים חייב סקילה (ס"פ שלח). זה כלו אם היה מזיד. ואם היה שוגג חייב קרבן חטאת קבועה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שבת:

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שכא

והמצוה השכ"א היא שהזהירנו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת והוא אמרו (בשלח יו) אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. ובאה הקבלה שגבול ההליכה שהיא אסורה מה שנוסף על אלפיים אמה חוץ מן המדינה ואפילו אמה אחת. וללכת אלפיים אמה לכל צד מותר. ולשון מכילתא אל יצא איש ממקומו אלו אלפיים אמה. ובגמר עירובין (יז ב הוב' סל"ת י) אמרו לוקין על איסורי תחומין דבר תורה. ובמסכתא ההיא התבארו משפטי מצוה זו:

רמב"ם הלכות שבת פרק כ הלכה א

אסור להוציא משא על הבהמה בשבת שנאמר +שמות כ"ג+ למען ינוח שורך וחמורך, אחד שור וחמור ואחד כל בהמה חיה ועוף, ואם הוציא על הבהמה אף על פי שהוא מצווה על שביתתה אינו לוקה לפי שאיסורו בא מכלל עשה, לפיכך המחמר אחר בהמתו בשבת והיה עליה משאוי פטור.

רמב"ם הלכות שבת פרק כא הלכה א

נאמר בתורה +שמות כ"ג+ תשבות אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן, ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות, מהן דברים אסורים מפני שהן דומים למלאכות ומהן דברים אסורים גזרה שמא יבוא מהן איסור סקילה, ואלו הן.

רמב"ן ויקרא כג:כד

"יהיה לכם שבתון" - שיהיה יום שביתה לנוח בו ואמרו רבותינו (שבת כד) שבתון עשה הוא... והנה ידרשו "שבתון" לשבות בו לגמרי אפילו מדברים שאינן מאבות מלאכות ותולדותיהן אבל לא נתברר לי זה שאם תאמר שהוא אסמכתא מה טעם שיאמרו בלשון הזה כי "שבות" בלשונם נאמר לעולם על של דבריהם והאיך יתכן לומר דברים שהן אסורין משום שבות של דבריהם מנין שיהיה אסורין מן הכתוב ודרך האסמכתות לשנות שהם מן התורה לא

שיאמרו דבר זה שהוא מדברי סופרים מנין מן התורה אבל היה לו לומר דברים שאינן מלאכה מנין תלמוד לומר שבתון ונראה שהמדרש הזה לומר שנצטוינו מן התורה להיות לנו מנוחה ב"ט אפילו מדברים שאינן מלאכה לא שיטרח כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות והמתכות ולמלא החביות יין ולפנות הכלים וגם האבנים מבית לבית וממקום למקום ואם היתה עיר מוקפת חומה ודלתות נעולות בלילה יהיו עומסים על החמורים ואף יין וענבים ותאנים וכל משא יביאו ב"ט ויהיה השוק מלא לכל מקח וממכר ותהיה החנות פתוחה והחנוני מקיף והשלחנים על שלחנם והזהובים לפנייהם ויהיו הפועלים משכימין למלאכתן ומשכירין עצמם כחול לדברים אלו וכיוצא בהן והותרו הימים הטובים האלו ואפילו השבת עצמה שבכל זה אין בהם משום מלאכה לכך אמרה תורה "שבתון" שיהיה יום שביתה ומנוחה לא יום טורח וזהו פירוש טוב ויפה... אבל פירוש "שבתון" כך הוא שתהיה לנו מנוחה מן הטורח והעמל כמו שביארנו והוא ענין הגון וטוב מאד והנה הוזכרו על המלאכות בשבת בלאו ועונש כרת ומיתה והטרחים והעמל בעשה וב"ט המלאכה בלאו והטורח בעשה וממנו אמר הנביא (ישעיהו נח יג) מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר וכן שבת שבתון יהיה לארץ (להלן כה ד) שבת של מנוחה שלא יחרוש ולא יעבוד אותה כלל

רמב"ם הלכות שבת פרק כד הלכה א

יש דברים שהן אסורין בשבת אף על פי שאינם דומין למלאכה ואינם מביאין לידי מלאכה, ומפני מה נאסרו משום שנאמר +ישעיהו נ"ח+ אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי ונאמר וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר, לפיכך אסור לאדם להלך בחפציו בשבת ואפילו לדבר בהן כגון שידבר עם שותפו מה ימכור למחר או מה יקנה או היאך יבנה בית זה ובאי זה סחורה ילך למקום פלוני, כל זה וכיוצא בו אסור שנאמר ודבר דבר דבור אסור הרהור מותר.

רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה א

ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין על ידי הנביאים, שבתורה זכור ושמור, ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג שנאמר +ישעיהו נ"ח+ וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד.

רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה ב

איזהו כבוד זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת ומתעטף בציצית ויושב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך, וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת ומתעטפים ואומרים בואו ונצא לקראת שבת המלך.

רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה ז

איזה הוא עונג זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי ממונו של אדם, וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח, ואם אין ידו משגת אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה עונג שבת, ואינו חייב להצר לעצמו ולשאול מאחרים כדי להרבות במאכל בשבת, אמרו חכמים הראשונים עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות.

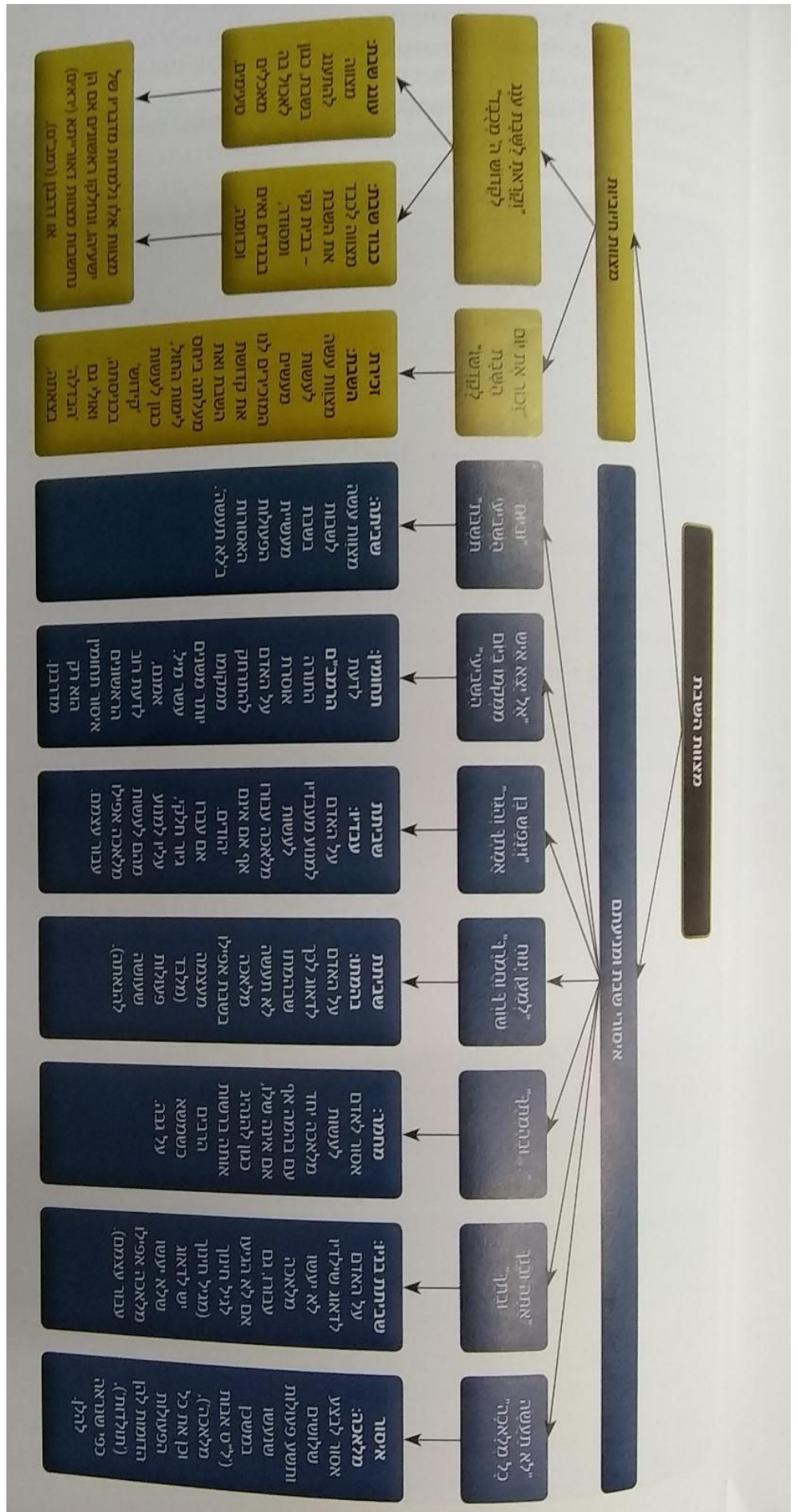
רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה טו

השבת ועבודה זרה כל אחת משתייהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה, והשבת היא האות שבין הקדוש ברוך הוא ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה ושניהם כגוים לכל דבריהם. לפיכך משבח הנביא ואומר +ישעיהו נ"ו+ אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו וגו', וכל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כחו כבר מפורש בקבלה שכרו בעולם הזה יתר על השכר הצפון לעולם הבא, שנאמר +ישעיהו נ"ח+ אז תתענג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר. בריך רחמנא דסייען.

רש"י מסכת חולין דף ה עמוד א

אלא לאו ה"ק - מקבלין קרבנות מפושעי ישראל במומר לדבר אחד חוץ מן המומר לנסך את היין ולחלל שבתות
דהני חמירי אלמא מומר לעבודת כוכבים כמומר לכל התורה כולה דמי, האי תנא חמירא ליה שבת כעבודת כוכבים
דהעובד עבודת כוכבים כופר בהקב"ה והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקדוש ברוך הוא
במעשה בראשית.

Below is a chart I from Rav Yosef Tzvi Rimon with the different mitzvot of Shabbat:

There is a special relationship between שבת and העולם בריאת, but there is also a special relationship between שבת and המשכן. The commandment to build the משכן is sandwiched with the reminder "אך את שבתותי תשמורו".

תלמוד בבלי מסכת שבת דף מט עמוד ב

הדור יתבי וקמיבעיא להו: הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד מי? אמר להו רבי חנינא בר חמא: כנגד עבודות המשכן. אמר להו רבי יונתן ברבי אלעזר כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא: כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה - ארבעים חסר אחת. בעי רב יוסף: ויבא הביתה לעשות מלאכתו ממנינא הוא, או לא? - אמר ליה אביי: וליתי ספר תורה ולימני! מי לא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא זזו משם, עד שהביאו ספר תורה ומנאום. אמר ליה: כי קא מספקא לי - משום דכתיב והמלאכה היתה דים ממנינא הוא, והא - כמאן דאמר לעשות צרכיו נכנס, או דילמא: ויבא הביתה לעשות מלאכתו ממנינא הוא, והאי והמלאכה היתה דים - הכי קאמר: דשלים ליה עבידתא? תיקו.

תניא כמאן דאמר כנגד עבודות המשכן, דתניא: אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן, הם זרעו - ואתם לא תזרעו, הם קצרו - ואתם לא תקצרו, הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה - ואתם לא תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד. הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע - ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים, הם הוציאו מעגלה לעגלה - ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות היחיד. מרשות היחיד, מאי קא עביד? - אביי ורבא דאמרי תרוויהו, ואיתימא רב אדא בר אבהו: מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים.

רש"י מסכת שבת דף מט עמוד ב

הדור יתבי - הנך רבנן דלעיל.

כנגד עבודות המשכן - אותן המנויות שם בפרק כלל גדול היו צריכין למשכן, ופרשת שבת נסמכה לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה.

שבתורה - שכתובים בכל התורה, והכי קאמר קרא (שמות כ) לא תעשה כל מלאכה - כמנין כל מלאכה שבתורה. לא זזו משם - לא ידענא היכא איתמר, ומיהו, אפשר לענין וי"ו דגחון איתמר, מדפרכין לה נמי בקדושין גבי וי"ו דגחון, ומתריצין: אינהו הוו בקיאי בחסרות ויתרות, שמע מינה לענין אותיות איתמר, והכא ליכא לשנויי הכי. משום דכתיב והמלאכה היתה דים - ואי מנין לתרוייהו הוו ארבעים, ומדתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת איכא חד דלא ממנינא, ובהני תרי דאיכא למימר דלא מלאכה נינהו, ולא ידענא הי מינייהו נפיק, והכי קא מיבעיא ליה: והמלאכה היתה דים ממנינא היא, ומלאכה ממש קאמר, והכי קאמר: המלאכה שהיו עושין היו עושין די, לא פחות מן הצורך ולא יותר מן הצורך, כגון רידודי טסין לציפוי הקרשים לדי היו מרדדין אותם, וכן בטווי של יריעות, והאי לעשות מלאכתו הוא דמפיק, ומסייע למאן דאמר במסכת סוטה לעשות צרכיו נכנס - לשכב עמה, אלא שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו ואמר לו: עתידין אחיך ליכתב על אבני אפוד רצונך שימחה שמך מביניהם כו', או דילמא: האי לעשות מלאכתו - מלאכה ממש הוא, ומסייע לה לאידך.

והאי והמלאכה היתה דים - לאו מלאכה היא, אלא כדמשמע קרא בהבאת נדבה, וכמאן דאמר שלימא ליה עבידתא - מלאכת ההבאה, שלא היו צריכין עוד, וכל מידי דרמי עליה דאינש קרי ליה עבידתא, כדאמרינן במסכת סוטה (לג, א): בטילת עבידתא דאמר סנאה לאייתויא להיכלא, ואינו אלא צבא מלחמה להחריב.

הם זרעו וקצרו סמנין - לצבוע תכלת ועורות אילים, וטחנו ולשו נמי סמנין לצבוע, ואופה דקתני במתניתין באבות מלאכות - הוא בישול סמנין, אלא דנקט סידורה דפת, והכי מפרש בפרק כלל גדול (שבת עד, ב).

קרקע - רשות הרבים.

עגלה - רשות היחיד, שגבוהה עשרה ורחבה ארבעה.

דרך רשות הרבים - דאזיר שבין העגלות רשות הרבים.

Additionally, the מדרש says that there is a special relationship between בריאת העולם and בניין המשכן.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת פקודי סימן ב
א"ר יעקב בר' אסי למה הוא אומר ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך בשביל ששקול כנגד בריאת עולם, כיצד בראשון כתיב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, וכתיב (תהלים קד) נוטה שמים כיריעה, ובמשכן מה כתיב ועשית יריעות עזים (שמות כו), בשני יהי רקיע ואומר בהן הבדלה שנאמר ויהי מבדיל בין מים למים ובמשכן כתיב והבדילה הפרוכת לכם (שם /שמות כ"ו/), בשלישי כתיב מים שנאמר יקוו המים ובמשכן כתיב ועשית כיור נחשת וכנו נחשת וגו' ונתת שמה מים (שם /שמות ל/), ברביעי ברא מאורות דכתיב יהי מאורות ברקיע השמים ובמשכן כתיב ועשית מנורת זהב (שם /שמות כה/), בחמישי ברא עופות שנא' ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף ובמשכן כנגדן לעשות קרבנות כבשים ועופות (ובמשכן והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה) (שם /שמות כ"ה/), בששי נברא אדם שנאמר (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו בכבוד יוצרו, ובמשכן כתיב אדם שהוא כהן גדול שנמשח לעבוד ולשמש לפני ה', בשביעי ויכולו השמים והארץ ובמשכן כתיב ותכל כל עבודת, בבריאת העולם כתיב ויברך אלהים ובמשכן כתיב ויברך אותם משה, בבריאת העולם כתיב ויכל אלהים ובמשכן כתיב ויהי ביום כלות, בבריאת העולם כתיב ויקדש אותו ובמשכן כתיב וימשח אותו ויקדש אותו, ולמה המשכן שקול כנגד שמים וארץ אלא מה שמים וארץ הם עדים על ישראל דכתיב העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ (דברים ל) אף משכן עדות לישראל שנאמר אלה פקודי המשכן משכן העדות לכך נאמר ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך וגו',

(also, another Rav Rimon chart:)

המשכן ובריאת העולם

ישנן הקבלות רבות בין המשכן ובריאת העולם:

המשכן	בריאת העולם
וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' כִּן עָשׂוּ (שמות ל"ט, מג).	וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד (בראשית א', לא).
בפרקי בניית המשכן (שם ל"ו-ל"ט) נכתב עשרות פעמים "וַיַּעֲשׂוּ" או "וַיַּעֲשׂוּ".	וַיַּעֲשׂוּ אֱלֹהִים אֶת הַרְקִיעַ... (שם, ז). וַיַּעֲשׂוּ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים... (שם, טז). וַיַּעֲשׂוּ אֱלֹהִים אֶת חֵית הָאָרֶץ לְמִינָהּ (שם, כה).
וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה (שם ל"ט, מג).	וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹשְׁתֶּיהָ (שם, כח).
וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת הַמְּלָאכָה (שם מ', לג).	וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה (שם ב', א-ב).
וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת (שם ל"ה, לא).	וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם (שם א', ב).
השבת בסיום המשכן (שם ל"א, יב-יז).	השבת בסיום הבריאה (שם ב', א-ג).

ספר החינוך מצוה לב

משרשי מצוה זו. שנהיה פנויים מעסקינו לכבוד היום. לקבוע בנפשותינו אמונת חדוש העולם שהיא חבל המושכת כל יסודי הדת. ונזכור ביום אחד בכל שבוע ושבוע שהעולם נברא בששה ימים חלוקים ובשביעי לא נברא דבר, ובכל יום ויום נבראו ענינים חלוקים להורות על הרצון הפשוט, שלא כדעת המתפלספים הנמאסים לנו בדעתם זה שחושבין לאמר שעם היותו ברוך הוא היה הכל. ובמנוחתינו בשביעי זכר לנו בחדושו של עולם, כי כשישבתו בני אדם כולם ביום אחד בשבוע וישאל כל שואל מה עילת זאת המנוחה, ויהיה המענה כי ששת ימים עשה ה' וגו' [שמות כ', י"א], כל אחד יתחזק מתוך כך באמונה האמיתית.

ומלבד זכירת חדוש העולם יש בו זכירת נס מצרים. שהיינו עבדים שם ולא היינו יכולים לנוח בעת חפצנו במנוחה. והאל הצילנו מידם וצונו לנוח בשביעי, ועל כן זכר במשנה תורה זה השורש השני שיש לנו במנוחה. ואמר שם [דברים ה', ט"ו] במצות שבת וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו', על כן צוה ה' אלהיך לעשות את יום השבת.

בראשית פרק ב, ב-ג

(ב) ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: (ג) ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות: פ

שמות פרק כ פסוק יא

כי ששת ימים עשה יקוק את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בהם וינח ביום השביעי על כן ברך יקוק את יום השבת ויקדשהו: ס

שמות פרק לא, יג-יז

(יג) ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני יקוק מקדשכם: (יד) ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה: (טו) ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש ליקוק כל העשה מלאכה ביום השבת מות יומת: (טז) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם: (יז) ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם כי ששת ימים עשה יקוק את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש: ס

שמות פרק כג, יב

(יב) ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמרך וינפש בן אמתך והגר:

דברים פרק ה, יד

(יד) ויום השביעי שבת ליקוק אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמרך וכל בהמתך וגרך אשר בשערך למען ינוח עבדך ואמתך כמובן:

דברים פרק ה, טו

(טו) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך יקוק אלהיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוה יקוק אלהיך לעשות את יום השבת: ס

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פרק טו הלכה ג

רבי ברכיה בשם רבי חייא בר בא לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה.

תנא דבי אליהו פרק א

אדם עושה מלאכה כל שישה ונח בשביעי- נתרצה עם בניו ועם ביתו.

מתיבתא דרקייעא: לעילוי נשמת הרב בן-ציון בן הרב יחזקאל ואסתר מרים